

หนังสือส่งเสริมการอ่าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เรื่องคำและการสร้างคำ

ตอน ป้าแก้วกับสองสหาย

เรื่องโดย นางสาวปิยนันท์ จันทราลักษณ์

ครูชำนาญการ โรงเรียนวังยาวศึกษาวิทย์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๖

ภาพโดย นางสาวศิริพร ศรีดงยาง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เรื่องคำ

ตอน

ป้าแก้วกับสองสหาย

สวัสดีจ้า เด็ก ๆ วันนี้ป้าแก้วมีเพื่อนใหม่มาแนะนำให้รู้จัก คือ หนูนา และปลากัด

ป้าแก้ว

หนูนา

ปลากัด

เด็กทั้งสองชอบมาเล่นกับป้าแก้วโดยเฉพาะวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เนื่องจากบ้านของป้าแก้วมีสวนดอกไม้ และทุกครั้งก็มักจะมีปัญหาตามป้าแก้วอยู่เสมอ

“ป้าแก้วคะ เมื่อวานนี้ครูสุดาสอนเรื่องคำสนุกมากเลยคะ คุณครูให้ท่องกลอนด้วย หนูนาจะท่องให้ฟังนะคะ” หนูนาพูด

“ปลากัดท่องด้วยนะ” ปลากัดพูดบ้าง แล้วเด็กทั้งสองก็ท่องบทร้อยกรองพร้อมกัน

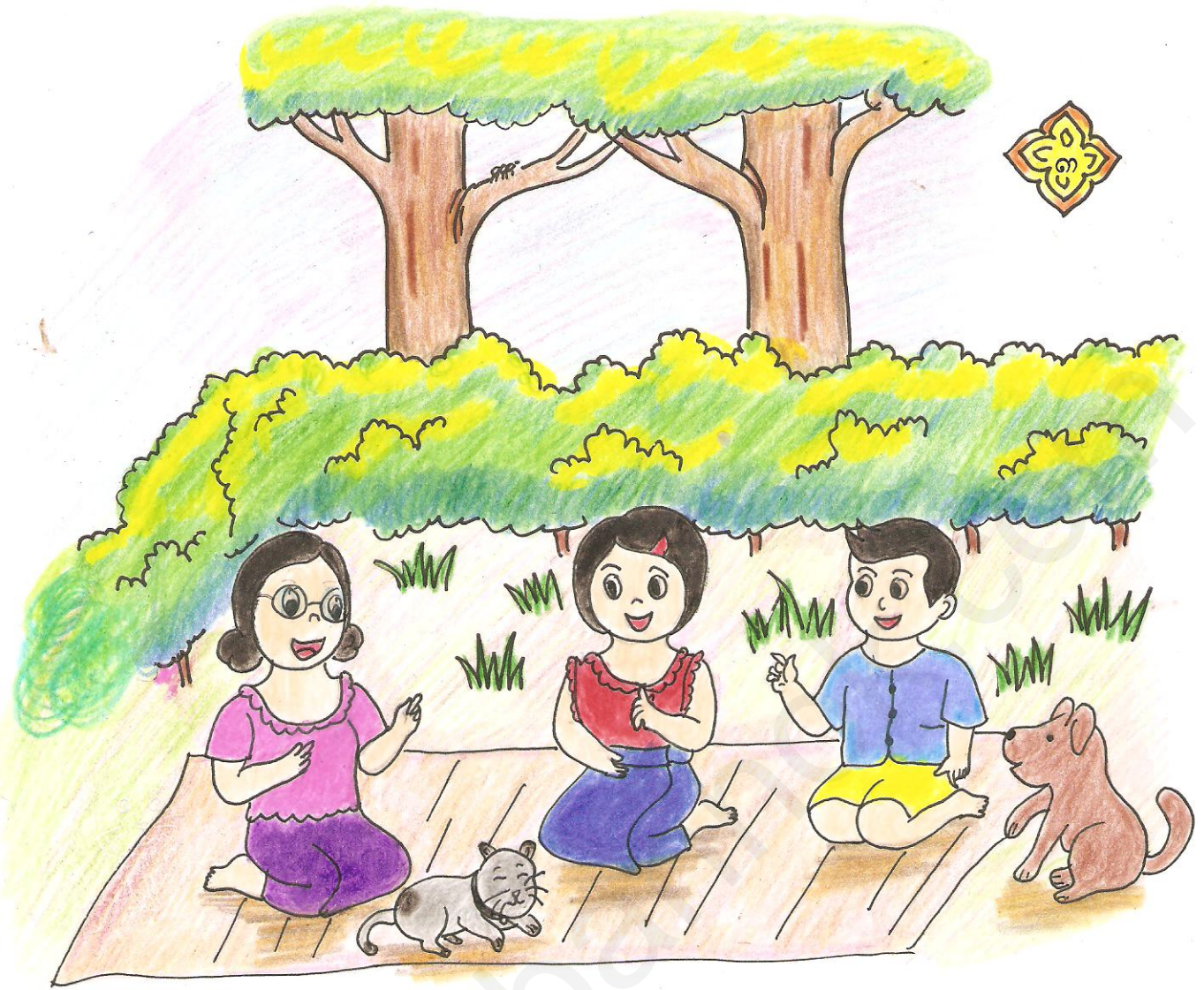
“อันคำไทยเรานี้ดีหนักหนา	มีคุณค่ายิ่งใหญ่ใช้สื่อสาร
เป็นเครื่องมือศึกษาวิชาการ	เราลูกหลานคนไทยได้ชื่นชม
ภาษาไทยดั้งเดิมเริ่มคำโคด	อวยประโยชน์สื่อสารได้งามสม
ต่อมาเพิ่มหลายพยางค์ต่างนิยม	อีกคิดสร้างคำประสมและคำซ้อน
คบต่างชาติก้าวหน้าอารยะ	คำเทศลละคำไทยแท้แลสลอน
เพิ่มสมาสยลแบบแผนสุนทร	แต่งโคลงกลอนกาพย์ฉันบรเจดลักษรณ์
ถ้อยคำใช้ในภาษาน่าพิณิจ	คำใช้แทนความคิดมีน้ำหนัก
ภาษาไทยรวมใจไทยพร้อมพรัก	อนุรักษ์วัฒนธรรมล้ำเลิศเอย”

“คุณครูบอกว่าบทร้อยกรองนี้คุณครูนำมาจากหนังสือหลักภาษาไทยเล่ม ๓
แต่งโดยกระทรวงศึกษาธิการครับ” ปลากัดพูด

“ใครหนอสามารถบอกความหมายของคำได้” ป้าแก้วถามขึ้น

“คำ หมายถึง เสียงที่เปล่งออกมาหนึ่งครั้ง อาจมีหนึ่งพยางค์ สองพยางค์
สามพยางค์ หรือหลายพยางค์ก็ได้ แต่ต้องมีความหมายค่ะ” หนูนาตอบ

“องค์ประกอบของคำมีสองอย่างคือ เสียงและความหมายครับ” ปลากัดตอบบ้าง

“เก่งมากจ๊ะ แล้วคำไทยยังมีรูปลักษณะหรือลักษณะของรูปคำแตกต่างกันด้วยจ๊ะ”
ป้าแก้วพูด หนูนากับปลากัดจะยื่นคະขอป้าแก้วช่วยอธิบายให้ฟัง ป้าแก้วจึงอธิบายว่า

“๑. คำมูล หมายถึง คำที่มีความหมายชัดเจนอยู่ในตัว อาจจะเป็นคำชนิดต่าง ๆ
ได้แก่คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน คำอุทาน
และอาจเป็นคำไทยแท้ดั้งเดิมหรือคำที่มาจากภาษาอื่นก็ได้ รูปลักษณะของคำมูลอาจเป็น
คำพยางค์เดียว หรือหลายพยางค์ก็ได้

คำมูลพยางค์เดียว เช่น คน ไก่ พ่อ แม่ ช้อน กรรม คริม เป็นต้น

คำมูลหลายพยางค์ เช่น นาฬิกา เสวย บรรทม ดิฉัน เป็นต้น

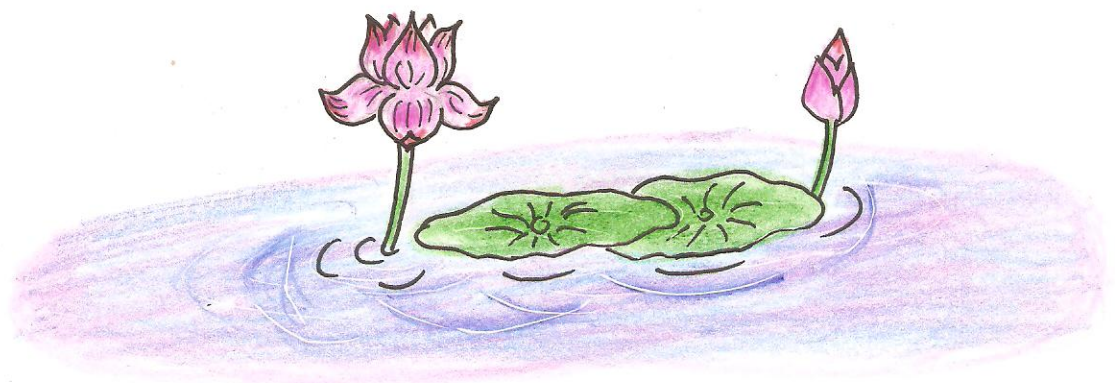

คำมูลหลายพยางค์ หมายถึง คำที่มีความหมายซัดอยู่ในตัว อาจจะเป็นคำชนิดต่าง ๆ ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน คำอุทาน และอาจเป็นคำไทยแท้ดั้งเดิมหรือคำที่มาจากภาษาอื่นก็ได้ มีจำนวนพยางค์ตั้งแต่ ๒ พยางค์ขึ้นไป เช่น

ตัวอย่าง คำมูลหลายพยางค์

คำนาม	เช่น ตะไคร้ จิ้งหรีด ตะลุมพุก แบตเตอรี่
คำสรรพนาม	เช่น กระผม กระหม่อม ข้าพเจ้า
คำกริยา	เช่น เล่น ประสูติ เสวย บรรทม
คำวิเศษณ์	เช่น ตะลึตะลั่น ถมึงทึง
บุพบท , สันธาน	เช่น ที่ ซึ่ง อัน , และ เพราะ เพราะว่า เพราะฉะนั้น
อุทาน	เช่น อุเหม โอ้โฮ ป้าแก่วธิบาย

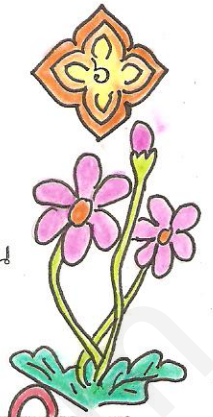
“คุณครูบอกว่าหลักการสังเกตคำมูลหลายพยางค์อย่างง่ายคือ เมื่อเรานำคำแต่ละพยางค์มาแยกกัน จะทำให้พยางค์ที่แยกได้บางพยางค์หรือทุกพยางค์ไม่มีความหมาย เช่น

สารพัด แยกได้เป็น ๓ พยางค์ คือ สาร ระ พัด จะพบว่าบางพยางค์ไม่มีความหมาย

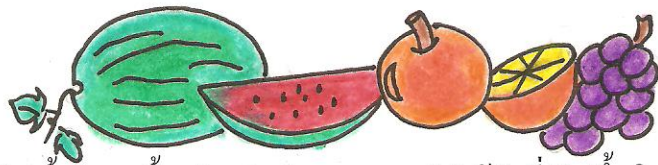
ตะพึดตะพือ แยกได้เป็น ๔ พยางค์ คือ ตะ พึด ตะ พือ จะพบว่าทุกพยางค์ไม่มีความหมายค่ะ” หนูนารถิบายเสียงใส ป้ำแก้วจึงอธิบายต่อ

“๒. คำประสม หมายถึง คำที่ประกอบขึ้นจากคำมูล ทำให้เกิดความหมายใหม่หรืออาจมีเค้าความหมายเดิม ส่วนมากจะเป็นคำประสมระหว่างคำไทยกับคำไทย

แต่อาจมีบางคำที่เป็นคำประสมระหว่างคำไทยกับคำที่มาจากภาษาอื่น
คำประสมอาจเป็นคำชนิดต่าง ๆ เช่น คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา เป็นต้น

เช่น	
คำนาม	เช่น ครอบครัว หางเสือ หัวใจ ตาปลา ยาดับกลิ่น รถไฟ โซดาไฟ
คำสรรพนาม	เช่น ได้เท่า กระหม่อมฉัน พ่อคุณ
คำกริยา	เช่น กันท่า ขัดคอ เข้าใจ จับจอง
คำวิเศษณ์	เช่น ใจดี น่าเอ็นดู ใจบุญ
บุพบท	เช่น จนกระทั่ง ตั้งแต่
สันธาน	เช่น เพราะเหตุว่า มิฉะนั้น
อุทาน	เช่น ตายแล้ว พุทโธเอ๋ย
เป็นต้น	

และคำที่ใช้คำต่อไปนี้เป็นคำตั้งสร้างคำประสม จะทำให้คำที่เกิดขึ้นใหม่
คงเค้าความหมายเดิม ได้แก่ นัก การ ความ ผู้ ช่าง ชาว หมอ ที่ เช่น
การบ้าน ความดี ผู้ใหญ่บ้าน ช่างไฟฟ้า ชาวบ้าน หมอฟัน ที่ดิน ฯลฯ

คำประสมที่คงเค้าความหมายเดิม เช่น ร่มชูชีพ น้ำอัดลม แม่น้ำ
หนังสือพิมพ์ ดอกเบี๋ย เงินต้น รูปถ่าย

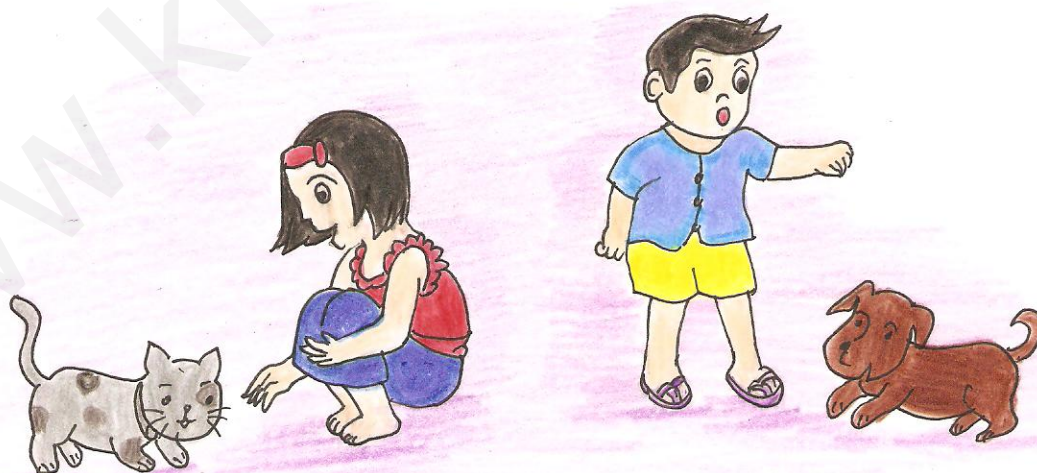
ตัวอย่างคำประสมที่เกิดความหมายใหม่

หางเสือ (เครื่องถือท้ายเรือ)

ตาปลา (เนื้อแข็งด้านมักเป็นที่ฝ่าเท้า)

ยาใจ (เป็นที่บำรุงหัวใจ ชื่นใจ)

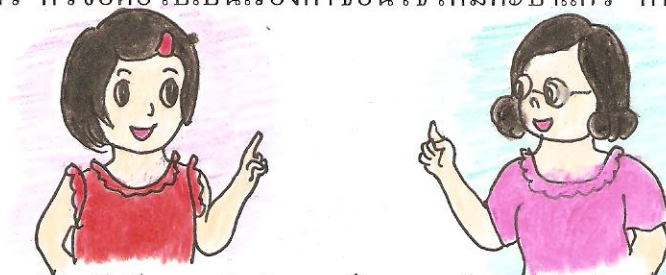
ใต้เท้า (คำใช้แทนผู้ที่เราพูดด้วยด้วยความเคารพ) เป็นต้น”

“เรื่องคำซ้ำไม่ยากอย่างที่คิดเลย ใช่ไหมหนูนานา” ปลาแก้วพูด

“ใช่แล้ว หัวข้อต่อไปเป็นเรื่องคำซ้อนใช่ไหมคะป้าแก้ว” หนูนานาพูด

“ใช่แล้วค่ะ ๓. คำซ้อน เป็นการสร้างคำไทยอีกแบบหนึ่งซึ่งมีวิธีการสร้าง

คล้ายกับคำประสมแบ่งตามวิธีการสร้างได้ ๓ ประเภท

๑. คำซ้อนที่ประกอบขึ้นด้วยคำ ๒ คำขึ้นไป ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน คล้ายกัน

หรือเหมือนกัน ซ้อนกัน เช่น กักขัง ข่มขู่ ข่มเหง ขัดแย้ง คัดเลือก แจกแจง

ใช้ง่าย ชักฟอก ชักไซ้ คูแกล เตือดร้อน ดัดต่อ ทบตี ทิ้งขว้าง บุกรุก ปิดบัง

ปกครอง ผูกพัน เพ่งเล็ง เพิ่มเติม เลือกเฟ้น เล็กน้อย สดชื่น สดใส หักห้าม

เหินห่าง เหี่ยวแห้ง อบอ้าว ผลหมากรากไม้ วัฒนาอาราม ภูตผีปีศาจ ถ้วยโถโอชาม

ทีละเล็กทีละน้อย

๒. คำซ้อนที่ประกอบขึ้นด้วยคำ ๒ คำขึ้นไป ที่มีความหมายตรงกันข้ามกัน ซ้อนกัน

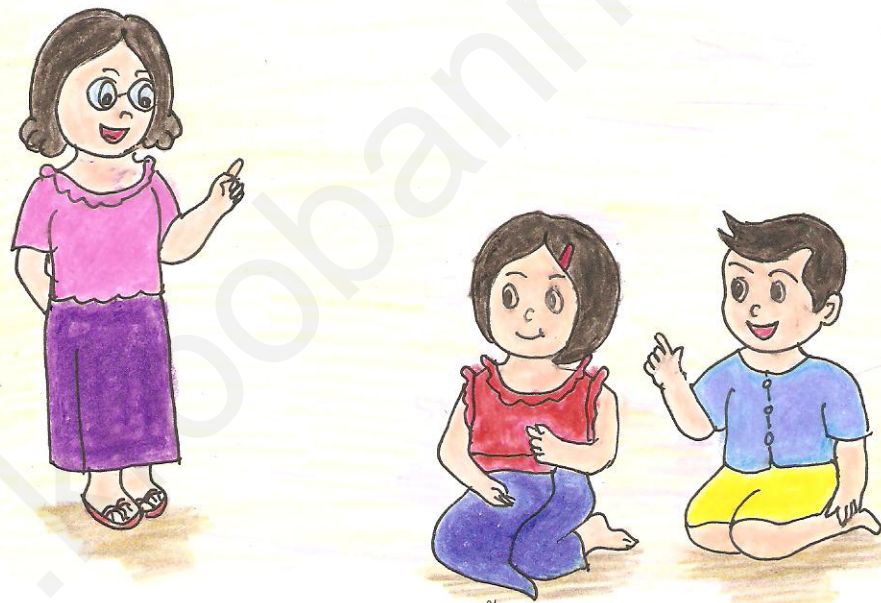
เช่น ถูกผิด หนักเบา ยากง่าย เร็วช้า ชั่วดี บาปบุญ ดีร้าย เปรี้ยวหวาน สูงต่ำ คำขาว

ถูกแพง อ้วนผอม แท้จริง มากน้อย บาปบุญคุณโทษ สูงต่ำคำขาว ชั่วดีดีห่าง

ศึกเสือเหนือใต้ ตีนลิกหนาบาง

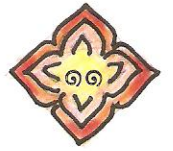

๓. คำซ้อนที่ประกอบขึ้นด้วยคำ ๒ คำขึ้นไป ที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะเสียงเดียวกันหรือมีเสียงสระเข้าคู่กัน ซ้อนกัน เช่น เปรี๊ยะปรี๊ยะ วู๊วว๊ว อึกอึก จู๊จู้ เปะปะ อะอะ รุ่งรุ่ง มากมายกำยำ กอง โคลงเคลง คลอนแคลน สะบักสะบอม สวิงสวาย เติลิดเปิดเปิง จุกจิก อีลุ่ยลุ่ยแจก”

“๔. คำซ้ำ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทดังนี้

๑. คำซ้ำ เมื่อเขียนนิยมใช้ไม้ยมกแทนเสียงที่ซ้ำ ในคำมูลอาจคงความหมายเดิมของคำมูลแรก หรืออาจมีน้ำหนักยิ่งขึ้น หรือบาลง หรือแสดงจำนวนพจน์มากกว่าหนึ่ง หรืออาจเปลี่ยนความหมายไปเลยก็ได้

คำมูลบางคำมีเสียงพยางค์ซ้ำกันจึงทำให้มีลักษณะคล้ายคำซ้ำ แต่ไม่ใช่คำซ้ำ
ได้แก่ จะจะ ชะชะ ซิซิ นานา ไยไย

“๕. คำสมาส หมายถึง คำที่เกิดจากการสร้างคำในภาษาบาลีและสันสกฤต
ก็นำคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปมารวมกันเป็นคำเดียว โดยมี คำหลักอยู่หลังคำขยายอยู่หน้า
คำที่เกิดขึ้นอาจเกิดความหมายใหม่ หรือคงเค้าความหมายเดิม

เราควรสังเกตว่าในการแปลศัพท์คำสมาสส่วนใหญ่มักแปลจากหลังมาหน้า
ทั้งนี้เพราะในภาษาบาลีสันสกฤต คำขยายอยู่ข้างหน้าคำที่ถูกขยายเสมอ ใครมีอะไร
จะเพิ่มเติมไหมจะ” ป้าแก้วถาม

“คุณครูบอกว่าการอ่านคำสมาส ต้องอ่านพยางค์สุดท้ายของคำหน้าด้วยจึงจะเป็น
วิธีอ่านที่ถูกต้อง เช่น

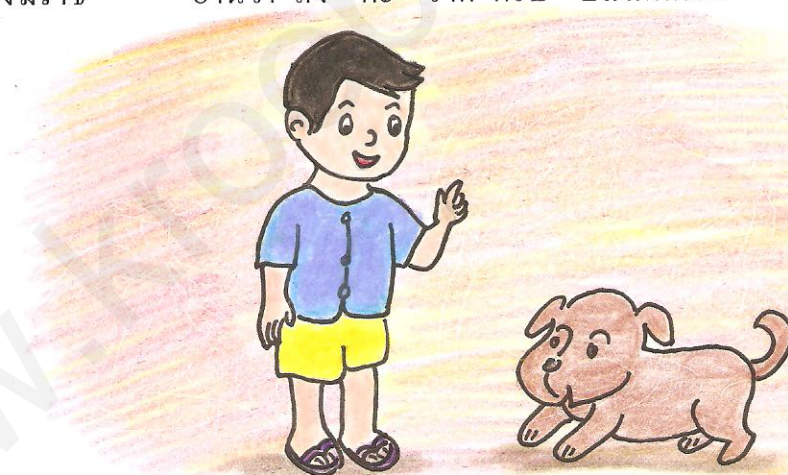
ประวัติศาสตร์ อ่านว่า ประ – หวัด – ตี – ศาต

รัฐมนตรี อ่านว่า รัต – ละ – มน – ตรี

รัตติกาล อ่านว่า รัต – ตี – กาน

วสันตฤดู อ่านว่า วะ – สัน – ตะ – รี – ดู

สังฆราช อ่านว่า สัง – ละ – ราต ครับ” ปลากัดตอบ

“๖. คำสนธิ หมายถึง คำที่เกิดจากการรวมศัพท์ของภาษาบาลีและสันสกฤต
โดยนำคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาเชื่อมต่อกัน เป็นคำเดียวกัน คือการเชื่อมเสียง หรือ
กลมกลืนเสียง พยัญชนะท้ายคำหน้า กับเสียงสระตัวแรกของคำหลัง เรียกว่า
การเข้าสนธิ การสนธินี้จะทำให้อักษรน้อยลง

ในที่นี้จะแยกบางคำให้เห็นลักษณะการเข้าสนธิ

ราชา + โอวาท = ราโชวาท (คำกล่าวสอนของพระเจ้าแผ่นดิน)

นิรา + อาพาธ = นิราพาธ (ไม่มีความเจ็บป่วย)

บดี + อินทร์ = บดินทร์ (ผู้เป็นใหญ่)

สมา + อากม = สมาคม (มาร่วม)

มห + วรรณพ = มหรรณพ (ห้วงน้ำที่กว้างใหญ่)

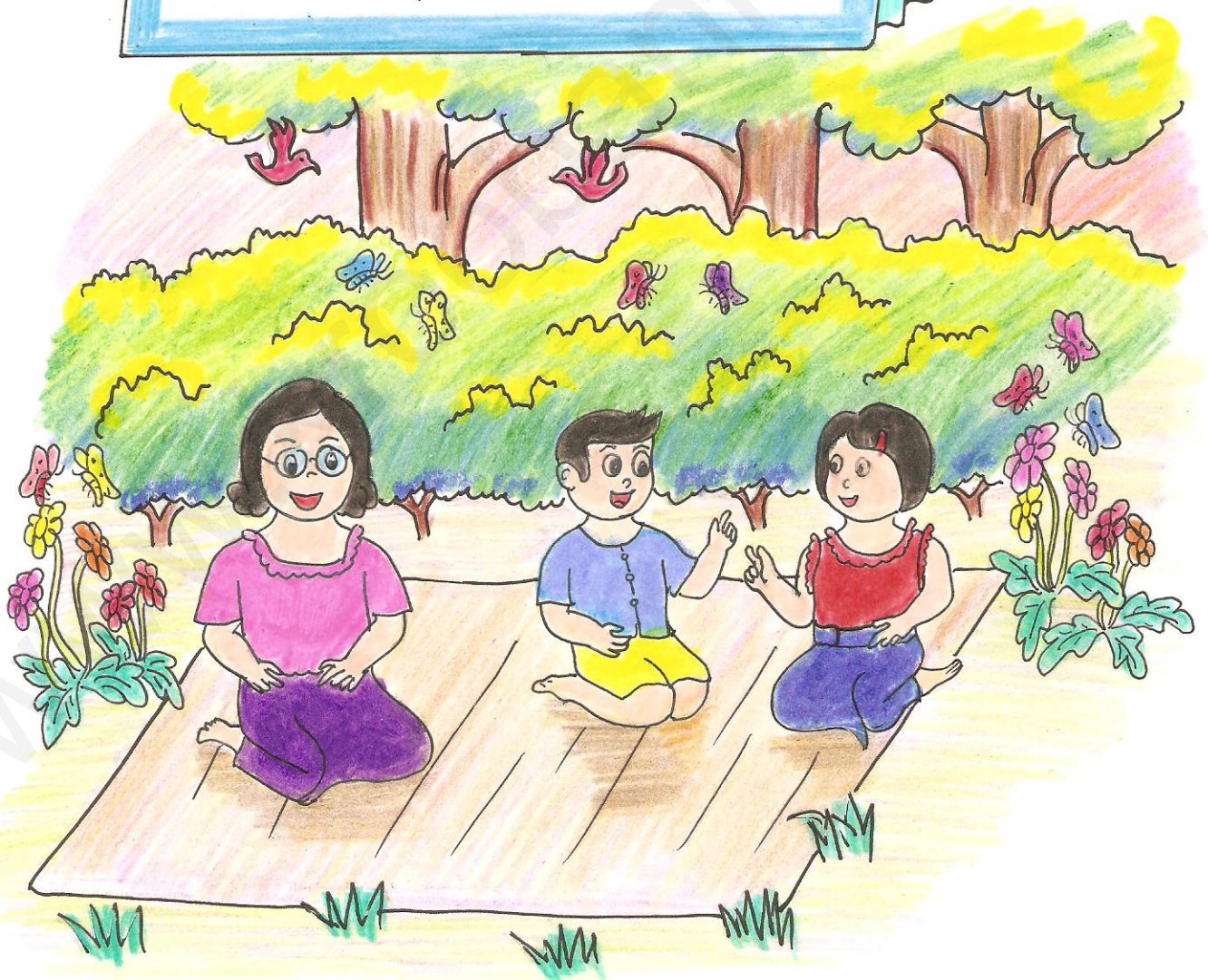

การแปลความหมายของคำสนธิ แปลอย่างเดียวกับคำสมาส กล่าวคือ แปลจากข้างหลังมาข้างหน้า เนื่องจากในภาษาบาลีสันสกฤต คำขยายอยู่ข้างหน้าคำที่ถูกขยายเสมอ คำสนธิบางคำอาจมีการเชื่อมคำด้วยสระหลังของคำหน้ากับสระหน้าของคำหลัง เพื่อให้กลมกลืนกัน

เช่น				
ศึกษา	+	อธิการ	=	ศึกษาธิการ
สุข	+	อุทัย	=	สุโขทัย
สต	+	อังค์	=	สตางค์
มห	+	อสี	=	มเหสี, มหิสี
ราชา	+	อุบาย	=	ราชาบาย
ราชา	+	อุปโลก	=	ราชูปโลก

ตัวอย่างคำสนธิ

กุศโลบาย กรกฏาคม จีปนาวธ จราจร จูลินทรีย์ ทรัพย์ากร ธนาการ
ธนาณัติ นภาลัย นโยบาย บรรณารักษ์ ประชาธิปไตย ปริมาณ ประภาคาร
มหรณพ ยุทธโศปกรณ์ รัชดาภิเษก วชิราวุธ สาธารณูปโภค นันทนาการ ฯลฯ”
ป้าแก้วอธิบาย

“เรื่องคำนี้สนุกและน่าค้นหาจริงๆ ว่าใหม่ปลากัด” หนูนาวุดขึ้น

“เรื่องของคำไทยยังมีอีกมาก ถ้าต้องการรู้มากขึ้นกว่านี้ นื่องๆ หนูๆ รวมทั้ง
หนูนาวะและปลากัดสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ที่ห้องสมุดนะจ๊ะ สำหรับวันนี้ป้าแก้ว
กับสองสหายขอลาไปก่อน สวัสดีค่ะ

ตัวอย่าง

กิจกรรม กรรมการ ขันอาสา คหกรรม จุลชีวัน จุลพรรณ
ฉันทลักษณ์ ชีววิทยา ธรณวัย ดาราศาสตร์ ทันตแพทย์ พุทธศักราช นุปผชาติ
ปุชณีสถาน ประถมศึกษา ปังฉิมวัย มาฆบูชา ยุทธวิธี รัฐบาล รัตติกาล
ราชทัณฑ์ วรรณคดี วสันตฤดู วาตภัย วิทญานะ สังฆราช สุขภาพ
สุคนธรส หัตถศึกษา อัจฉริยภาพ อิทธิพล อุณหภูมิจุลตากรรม อุดมคติ

ในที่นี้จะแยกคำบางคำให้เห็นลักษณะของการเข้าสมาส

ดังนี้

พุทธธรรม	=	พุทธ + ธรรม (คำสอนของพระพุทธเจ้า)
กาฬทวีป	=	กาฬ + ทวีป (ทวีปดำ)
มหाराชา	=	มหา + ราช (ราชาผู้ยิ่งใหญ่)
สุนทรพจน์	=	สุนทร + พจน์ (ถ้อยคำอันไพเราะ)
สหกรณ์	=	สห + กรณ์ (การกระทำที่ร่วมกัน)